RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 313/XI

Dátum: 21.10.68.

OBSAH

Jaroslav MEŠKO /Pravda/	Otázniky okolo národných výborov	str. 2
Ing. Jozef HVORECKÝ /Práca/	Komplexný plán Slovenska	str. 4
Karel HÁJEK /Roľnícke noviny/	Ďalej v duchu januára	str. 6
Dominik CHOLUJ /Smer/	Chcete federáciu	str. 7
am /Smer/	Čo je remitenda	str. 8
st /Smer/	Kto bude platiť	str. 8
Dušan KLEIMAN /Smer/	Rádiová obrana končí	str. 9
Emil ZACHAR /Smer/	Ako sme cestovali	str. 10
JUDr.Emil PALÚCH /Hlas ľudu/	Aj v spoločovaní a zhromažďovaní po novom	str. 11
R. PODMANIK /Hlas ľudu/	Prečo mi neodpovedal	str. 12
vl /Hlas ľudu/	Kde je pravda Popoluškou	str. 12
L. GRBÁR /Hlas ľudu/	Čas beží a pás cudnosti hrdzavie	str. 13
bra /Hlas ľudu/	Ako je to s cestami do cudziny	str. 14
ČSTK /Hlas ľudu/	Škody na komunikáciach	str. 14
red.čl. /Roľnícke noviny/	Vyhlásenie	str. 15
Dušan KONČEK Dušan KLEIMAN /Smer/	Ľudia za mrežami	str. 19

PRAVDA, 15. októbra 1968, str. 1. a 2.

2/313/XI

Otázniky okolo národných výborov

Všetky oficiálne miesta a na základe vlastných skúseností i podstatná väčšina občanov sa nepochybne zhodli v tom, že národné výbory ako celok v neľahkých dňoch tretej augustovej dekády, i v týždňoch, čo po nej nasledovali, obstáli dobre. Politicky správne orientovali obyvateľstvo, udržiavali s ním rozličnými formami pravidelné informačné kontakty o priebehu udalostí, i o opatreniach ústredných orgánov. Zabezpečovali a zabezpečili zásobovanie, bez väčších výkyvov udržali verejný poriadok. Aj teraz každodenne riešia neľahké úlohy, pred ktoré ich situácia v obciach a mestách stavia. Vo svojom predĺženom funkčnom období, v mimoriadnych podmienkach upevňujú si sympatie občanov. To všetko bez ohľadu na správne kritizovanú byrokratickú činnosť, alebo aj nečinnosť jednotlivcov, bez ohľadu na vyskytujúcu sa prax, motivovanú úvahou typu „čo by som sa činil, aj tak ma nezvolia".

Všetky tieto pohľady sú však len výsekom súčasnej problematiky okolo národných výborov. Vieme, že — obrazne povedané — na ich hlavu sa po celé mesiace sústreďovala ostrá vlna kritiky. Pokiaľ ide o konkrétne javy — nedostatky toho či iného v mestách a na dedinách — zväčša oprávnenej. Nositelia tejto kritiky však pritom obvykle nerozlišovali príčinu a jej následok, presnejšie povedané, videli len ten n á s l e d o k. Aj im to ťažko možno zazlievať, lebo dlhé roky po sebe počúvali o každom opatrení, čo sa v oblasti národných výborov prijímalo, ako rozširuje ich právomoc, zvyšuje ich možnosti. Pritom čiastkové opatrenia, ale aj v súčasnosti platný zákon o národných výboroch sa rodili v atmosfére kompromisov, ktoré problematiku skôr „naskrutil" ako riešili a vo svojom dôsledku zachovávali mocensky nezávideniahodné postavenie najmä MsNV a MNV. Teda tých orgánov, na ktoré kritika priam pršala.

Dnes si to všetko uvedomujeme a chystajú sa v tejto oblasti zásadné riešenia. Nahromadených problémov však neubúda. Skôr naopak. Chystané opatrenia majú bezprostrednú vzájomnú súvislosť, jedno riešenie je podmienené spôsobom riešenia druhého, no zatiaľ prakticky ani o jednom významnom opatrení v tejto oblasti nie je jasno. Určitú nervozitu, naliehavú požiadavku pomknutia vecí, bolo cítiť aj z nejedného vystúpenia na nedávnom celoslovenskom aktíve tajomníkov národných výborov v Liptovskom Mikuláši.

O necelé dva týždne uzákoníme federatívno štátoprávne usporiadanie našej krajiny. Práce a rokovania na jeho príprave si iste vyžiadali značné sústredenie vedúcich funkcionárov i rozhodujúcich orgánov. No aj tak žiadalo by sa logicky doriešiť a upevniť vzťahy demokratickej a neformálnej spolupráce v celej zastupiteľskej sústave, od federálnych cez národné orgá-

ny, až po národné výbory. Možno povedať, že v zásade dorlešené sú. Visí však nad nimi z hľadiska národných výborov veľmi významný otáznik: zachovajú sa, alebo sa nezachovajú krajské národné výbory? Opäť možno povedať, že riešenie je tu nutné až v období bezprostredných príprav volieb do národných výborov, s ktorými sa ráta na jeseň budúceho roku. Súčasný stav na KNV, kde táto problematika prirodzene pracovne rozptyľuje desiatky pracovníkov a ďalšie desiatky si postupne hľadajú iné miesta, oprávňuje požadovať dorlešenie tohto problému v čo najkratšom čase.

Tým viac, že ďalšie naň nadväzujú. Ako to napríklad bude s chystaným odekonomizovaním národných výborov? Nepochybne nie je únosné, aby sa národnému výboru dala vyčítať každá zle vypratá košeľa, aby sa jeho funkcionári utápali v problémoch podnikov, ktoré riadia a nemali čas na zabezpečovanie mocenských a správnych funkcií národného výboru. Na druhej strane však treba zvoľadovať príjmovú základňu národných výborov, lebo len to umožní lepšie uspokojovať potreby občanov.

Otvorená je aj problematika lepšie zodpovedajúceho územného usporiadania štátu. Existencia, či neexistencia KNV ovplyvní právomoc ONV, ale v nejednom prípade aj územný rozsah jeho pôsobnosti. Na Slovensku sa žiada obnoviť 39 okresov, teda viac, ako ich v súčasnosti vôbec je. Podstatnú časť týchto požiadaviek možno odmietnuť s odôvodnením, že priblíženie štátnej správy občanovi sa bude riešiť inak ako drobením súčasných okresov. Pravda, i tu nie je prípad ako prípad, lebo za Šumiaca do Banskej Bystrice, teda cesta do okresného sídla nebude ani potom kratšia ako 99 kilometrov...

Jednoznačne užitočné sa zdá byť návrh na zriadenie obvodných úradov národných výborov, ktoré majú spoločne pre viaceré obce vybavovať požiadavky občanov, čo možno doteraz vybaviť iba na ONV. Opatrenie sa ešte ani len neskúša a už je tu námietka: a to, čo sme si doteraz mohli vybaviť priamo v obci, budeme musieť na obvodnom úrade? Dorlešiť bude treba skúšobné zavedenie tohto spôsobu: len v niektorých obvodoch, či v celých okresoch? A potom tiež — kde a ako vziať odborníkov na miesto vedúcich týchto úradov, keď z okresov smerom nadol sa ľudia ťažko hýbu?

V štádiu príprav je viacero zákonov, ktoré budú priamo upravovať, alebo sa budú bezprostredne dotýkať práce národných výborov: zákona o drobnom socialistickom podnikaní, o drobnom osobnom podnikaní, o zodpovednosti a náhrade za škodu, spôsobenú protizákonným rozhodnutím, o voľbách do národných výborov, o mimosúdnej rehabilitácii, bytového zákona atď. Mala by sa im dať možnosť rešpektovania pripomienok v časovom predstihu, ktorý by sám osebe neznamenal ich sformálnenie. Možno len súhlasiť s tajomníkom MsNV v Košiciach, že už v tomto štádiu príprav nového bytového zákona by Ministerstvo vnútra malo umožniť a potom brať do ohľadu vyjadrenia národných výborov aspoň z najväčších miest.

Problematika národných výborov naozaj nie je ľahká. Nemožno sa diviť, ak sa domáhajú potrebného predstihu pri riešení zásadných otázok. Ako odstrašujúci príklad spomínajú dlhé otáľanie a potom málo pripravené rozhodnutie v súvislosti so vznikom 4 nových okresov na Slovensku. A majú aj svoje skúsenosti, keď ich kritizovali a robili zodpovednými za n á s l e d k y, hoci mali minimálnu možnosť ovplyvniť ich p r í č i n y. Preto chcú mať o nich čo najskôr jasno.

JAROSLAV MEŠKO

PRAVDA, 15. októbra 1968, str. 1. a 2.

PRÁCA, 15. októbra 1968, str. 4. 4/313/XI

S Ing. Jozefom Hvoreckým o plánovaní vo federácii

Komplexný plán Slovenska

Aké zmeny prinesie federácia v plánovaní rozvoja národného hospodárstva ◇ Federálny plán a národné plány ◇ Namiesto podriadenosti partnerská spolupráca ◇ Budeme pokračovať v politike ekonomického vyrovnávania

Medzi najdôležitejšie nástroje a inštitúcie, pomocou ktorých budú v novom štátoprávnom usporiadaní republiky vykonávať svoje funkcie federálny štát a národné štáty, patrí národohospodársky plán. Podľa návrhu ústavného zákona o československej federácii plánovanie patrí medzi tzv. spoločné kompetencie; okrem plánu hospodárskeho rozvoja celej federácie budú sa vytvárať i národné plány republík. Tým nastávajú oproti doterajšiemu stavu značné zmeny. V súvislosti s tým sme položili niekoľko otázok 1. námestníkovi predsedu Slovenskej plánovacej komisie Ing. Jozefovi Hvoreckému.

◇ Úvodom bude azda účelné povedať, s akým postavením plánu rozvoja národného hospodárstva sa počíta vo federatívnom usporiadaní štátu?

— Bude určite predovšetkým dvoma skutočnosťami: úlohou plánu v novej ekonomickej sústave a postavením národných orgánov, v našom prípade teda vlády Slovenskej socialistickej republiky a Slovenskej národnej rady. Plán rozvoja národného hospodárstva bude predstavovať centrá o hospodárskom rozvoji Slovenska a súčasne dokumentom, ktorý vytyčuje ciele tohto rozvoja i opatrenia nevyhnutné pre ich dosiahnutie. Plán bude vytyčovať základné ciele pre celé hospodárstvo i pre nevýrobnú sféru na Slovensku, určovať štrukturálne zmeny a základné podmienky hospodárenia. To sa týka aj direktívnych ukazovateľov plánu, pravda, pokiaľ budú existovať.

Úlohou plánu v takomto ponímaní bude poznávať základné tendencie vývoja našej ekonomiky a ich využitia pre ďalší vývin, plniť funkciu informačného prostriedku pre podniky a orgány chozrasčotnej sféry a predovšetkým stanovovať základný program ďalšieho vývinu, rozhodujúci pre rozvoj a zameranie našej ekonomiky. Bude teda komplexným programom hospodárskej politiky Slovenskej socialistickej republiky, obsahujúcim hmotné, pracovné i hodnotové stránky rozšírenej reprodukcie. To sa týka všetkých druhov plánov, teda strednodobých i dlhodobých, ako aj bežnej ročnej hospodárskej politiky (ročných plánov).

Z hľadiska novej sústavy riadenia sa v tomto ponímaní plánovania vytvára dostatok priestoru pre samostatné rozhodovanie podnikov i pre ďalšiu hospodársku (konjunktúrnu) politiku jednotlivých orgánov vlády.

Koordinačná a zjednocujúca funkcia plánu sa prejaví plne zachovaná. Na jeho tvorbe sa budú zúčastňovať všetky vládne orgány, ako aj významné vedecké, výskumné a hospodárske subjekty.

◇ K akým rozdielom dochádza oproti doterajšiemu stavu?

— Základnou zmenou je nevyhnutnosť vypracúvať komplexný plán za národnú ekonomiku Slovenska, ktorý bude schvaľovať slovenská vláda, resp. SNR, kým doteraz sa na Slovenskej plánovacej komisii vypracúvali len podklady k celoštátnym plánom. Táto požiadavka priamo vyplýva z federatívneho usporiadania štátu. Rozvoj ekonomiky a vedie k tomu, že rozvoj Slovenska sa bude zabezpečovať ako uzavretý skĺbený celok, so zreteľom na to bude potrebné prehĺbiť a zdokonaliť prácu na bilanciách spoločenského produktu i národného dôchodku a jeho znovurozdelenia, ďalej na úplnej finančnej bilancii, koncepcii vývoja cien, zahraničnohospodárskych vzťahov, ako aj na ďalšom rozpracovaní ekonomickej reformy a modelov ekonomického riadenia a plánovania.

Niektoré činnosti, ktoré v doterajšej práci slovenského plánovacieho orgánu mali veľmi malé miesto alebo neboli vôbec zabezpečované, získavajú teraz veľmi dôležité postavenie. Napríklad treba zabezpečiť primeranú účasť Slovenska pri formovaní zahraničných hospodárskych vzťahov, a to nielen pre ich význam pre celú ekonomiku ČSSR, ale aj pre veľmi rýchlo rastúci dosah na prácu všetkých podnikov a hospodárskych organizácií na Slovensku. Podobne je to aj s plánovaním cenového vývoja, v ktorom je nevyhnutné — ako sme sa o tom práve veľmi dobre poučili — obhajovať ekonomické záujmy každej národnej ekonomiky. Ukazuje sa veľmi naliehavé rozpracúvať a zdokonaľovať novú sústavu riadenia a plánovania, aby tvorila účelný a súdny základ činnosti centra i podnikov na dlhšie obdobie. Takto treba prejsť doterajším častým zásahom ekonomických nástrojov, ktoré sú dôsledkom hľadania vhodnejších ciest, ale i nepresnosti pri ich tvorbe a potom ostabujú nestabilitu centra i podnikovej sféry.

◇ Verejnosť zaujíma, aké bude inštitucionálne usporiadanie plánovacej činnosti v podmienkach federácie?

— V pripravených návrhoch, ktoré zatiaľ ešte majú pracovný charakter, sa uvažuje s existenciou Slovenskej plánovacej komisie a Českej plánovacej komisie v rámci národných vlád a federálneho Ministerstva národohospodárskeho plánovania. Treba však povedať, že inštitucionálne riešenie je ešte podmienené konečným stanoviskom alebo rozhodnutím o existencii Hospodárskej rady v rámci národných vlád. V prípade zriadenia Hospodárskej rady vytvorili by sa aj v rámci národných vlád ministerstvá národohospodárskeho plánovania.

Predpokladá sa, že Slovenská plánovacia komisia bude jediným plánovacím miestom, ktoré bude vypracúvať plán za Slovensko pri aktívnej spolúčasti odvetvových a prierezových ministerstiev národnej vlády.

◇ Existujú už konkrétne predstavy o budúcich vzťahoch národného a federálneho plánovacieho orgánu?

— Medzi národným a federálnym plánovacím orgánom nepôjde o vzťah nadriadenosti a podriadenosti, ale o partnerskú, súdružskú úzku spoluprácu. Ich vzťahy sú dané predovšetkým novým usporiadaním podriadenosti hospodárskych subjektov s rozličnou úrovňou zostavovania plánov. Pokiaľ ide o obsah plánov, možno povedať, že sa budú líšiť len rozsahom ekonomiky, za ktorú majú byť spracovávané, t. j. že bude existovať plán za slovenskú národnú ekonomiku a plán za celé československé hospodárstvo. Toto rozlíšenie sa však vyjadrí v niektorých konkrétnych črtách: národné plány budú bezpochyby o niečo podrobnejšie a budú vo väčšej miere zobrazovať záujmy jednej ekonomickej oblasti. Inak pôjde v podstate o rovnaké činnosti, ako sú napr. sústavná analýza vývoja ekonomiky, vypracúvanie komplexných projektov všetkých druhov plánov, koordinácia a usmerňovanie prác vládnych orgánov a pod. Úlohou federálneho plánovacieho orgánu však bude tiež optimalizovať plány národných orgánov. Z jeho pohľadu bude možné lepšie využívať možnosti ekonomiky Čiech a Moravy na jednej a Slovenska na druhej strane. V súlade s inštitucionálnym riešením zahraničného obchodu bude federálny orgán

v niektorých smeroch výraznejšie zabezpečovať rozvoj zahraničných ekonomických vzťahov. To sa týka nielen vzťahov k štátom RVHP, ale aj k ostatným štátom sveta.

O Bude mať plán nástroje na riešenie špecifických problémov Slovenska, najmä problémov ekonomického vyrovnávania?

— Plán, ako som spomenul, bude komplexným nástrojom rozvoja ekonomiky a preto bude obsahovať aj tvorbu zdrojov a ich rozdelenie. Aj keď sa počíta, že zásady tvorby rozhodujúcich ekonomických nástrojov budú jednotné, konkrétnu hospodársku politiku bude vykonávať vláda Slovenskej socialistickej republiky a jej orgány. Na rozvoj Slovenska bude mať treba vlastné zdroje. No okrem toho sa počíta, že cez federálny rozpočet sa budú poskytovať prostriedky na vyrovnávanie rozvoja oboch národných ekonomík, ďalej dotácie na posilnenie národných rozpočtov v dôsledku trvajúcich finančných deformácií, na financovanie vedecko-technického rozvoja a vybraných investičných akcií, ktoré svojím významom majú dosah pre celú republiku.

V rozpracovaní dlhodobého výhľadu rozvoja hospodárstva do roku 1980 a piateho päťročného plánu na roky 1971—1975 bude sa konkretizovať politická línia KSČS na ekonomické vyrovnanie Slovenska a českých krajov. Táto línia bude určovať aj politiku vlády a so zreteľom na to treba uskutočniť tiež prístupné znevýhodnenie národného dôchodku a pripraviť potrebné inštitucionálne riešenie (banky, Fond rozvoja). Obdobie budúcich rokov má byť obdobím ďalšieho dynamického rozvoja ekonomiky na Slovensku, ku ktorému prispeje hlavne zefektívňovanie jej štruktúry a posilňovanie technického pokroku. Takto prinesie nové usporiadanie štátu aj kvalitatívne nové výsledky v ekonomike v prospech záujmov celej republiky.

Pripravil: —jk—

PRÁCA, 15. októbra 1968, str. 4.

ROLNÍCKE NOVINY, 15. októbra 1968, str. 3.

6/313/XI

KOMENTUJE — Karol MÁJEK

ŽIARY V DUCHU JANUÁRA

Súdruh Alexander Dubček zišiel sa v piatok v Prahe — Vysočanoch s pracujúcimi niekoľkých veľkých závodov. V prejave upozornil na viacero dôležitých otázok, ktoré strana má v tomto období riešiť. Bol to prejav veľmi vážny a realistický a po prvý raz v ňom naznačil chyby, ku ktorým došlo od pojanuárového vývoja u nás. Závažnou súčasťou referátu bolo však Dubčekovo upozornenie, že vzniklú situáciu nesmie nikto využívať k vytváraniu opozície, ktorá by sa opierala o akúkoľvek platformu.

Prečo o tom hovoril? Preto, lebo takéto nebezpečenstvo skutočne existuje. O augustových dňoch si môžeme myslieť to, čo si myslíme, v tom nám nikto nemôže brániť, ale nikto nesmie za daných okolností narušiť jednotu strany a nášho ľudu. Sú to, aj keď ojedinelé, prípady „horúcich hláv", sú to prípady, keď si ľudia myslia, že sa nedá nič robiť, že treba na všetko, o čom sme snívali a čo sme si priali, rezignovať.

V uplynulom týždni ešte pred stretnutím súdruha Dubčeka s pracujúcimi vo Vysočanoch, konalo sa organizované stretnutie v Libni, kde prehovoril Antonín Kapek a ďalší. Pritom súdruh Kapek, ako je známe, vzdal sa pred časom všetkých svojich funkcií a odišiel dobrovoľne z politického života. Takýchto mitingov bolo už v našej republike niekoľko. Pripravujú sa podľa presne určeného kľúča pozvánok. Nechcem nikoho zahriakovať a na nikoho poukazovať. Musím však upozorniť na slová, ktoré súdruh Dubček predniesol v piatok a ktoré majú svoje opodstatnenie. Odmietol anarchistické tendencie i jednotlivcov, ktorí dúfajú, že teraz je vhodný čas ísť do krajností podobných, aké sme zažili v päťdesiatych rokoch. Hovoril o tých jednotlivcoch, ktorí tou či onou formou boli nositeľmi deformácií, nelenínskych a sektárskych metód. Strana bude musieť, ako vyplýva zo skutočnosti, ktorá pre nás nastala, robiť i niektoré nepopulárne opatrenia. Ak chceme zachovať stranu ako vedúcu a pevnú silu v krajine, potom každá nedisciplinovanosť tomu škodí. Nie náhodou sa súdruh Dubček zmienil o hlasoch, ktoré sa prejavujú a ich nositelia odporúčajú, aby súčasné vedenie KSČS „išlo od toho".

S vedením strany a so súdruhom Dubčekom treba si však položiť otázku, ktorú si i on položil: „Máme ísť od toho? Nech to robí ktokoľvek a akokoľvek?" Verím, že sú tu ľudia, ktorí by radi aby naše vedenie strany s Dubčekom na čele „išli od toho". Usilujú o to ti, ktorí stratili dôveru ľudu a ktorí sa už raz zdiskreditovali. Nejde im o stranu a štát, ale o pozíciu osobnej moci.

Nikto v našej krajine nesmie pripustiť, aby ktokoľvek ďalší z vedenia našej strany ďalej odchádzal. Máme tým, samozrejme, na mysli tých súdruhov, ktorí svojou osobnou stálosťou a charakterovými vlastnosťami, svojím vlastenectvom dokázali, že vec strany a štátu je pre nich hlavným cieľom života. Jednotlivci, ktorí by z akéhokoľvek dôvodu chceli dnes loviť vo vode ktorú kalia, musia si uvedomiť, že by sa stali hrobármi strany. A nielen to. Pre svoje konanie máme síce dnes obmedzený priestor, ale priestor predsa len dosť veľký a široký. Naša republika nesmie trpieť pasivitou, ale ani rozkolmi akéhokoľvek druhu! Neodsudzujem za jednotu s kýmkoľvek a za čokoľvek. Píšem proti beznádejnosti, proti tým, ktorí chcú využiť situáciu a som za jednotu, ktorá sa formovala januárovým a májovým uznesením pléna ÚV KSČS za Akčným programom strany. To pre nás platí a podpísané dohody potvrdzujú a vyjadrujú tieto zásady.

Chcete federáciu?

Chcete federáciu? Počkajte, budete hladovať! Aj takéto hlasy sa trúsia medzi našimi kysuckými ostravskými robotníkmi. Rozmýšľam, kde som už niečo podobné počul. A našiel som. V starom kalendári, v dojímavej rozprávke o starostlivom hospodárovi, ktorému odišli sluhovia, lebo ich zle platil a utláčal ich. Ale, samozrejme, kajúcne sa vrátili k dobrému pánovi, lebo bez neho by boli zahynuli hladom!

Nemáme obavu, že projekt F niekto v tejto situácii zahrá do autu. Máme však veľkú obavu o obsah federácie. Príliš veľa sa začína okolo tejto otázky chytrácčiť. Zdá sa, že zákulisnými kabinetnými manévrami sa chcú zakotviť také strechové orgány, že pod kepienkom integrácie bude majorizácia pokračovať i v novom štátnom modeli. Zarazila ma napr. poznámka súdruha Smrkovského o nutnosti kompromisu. O aký kompromis ide? Národ so svojou suverenitou kompromis nemôže robiť z vôle iného národa! Ak je nutný kompromis, musí vzniknúť zo slobodného, nemajorizovaného rozhodnutia! Zarazila ma i poznámka o referende. Či slovenský národ nedal jasne najave, že chce federáciu? Vyskytol sa za posledných šesť mesiacov aspoň jeden seriózny hlas na Slovensku proti federácii? A referendum väčšieho národa predsa nemôže rozhodovať o našej suverenite! Dnes referendum a kompromis, zajtra návrat v starým formám! A viesť na Slovensku neaktívnu obranársku politiku ďalšieho desaťročia by bolo pre Slovensko i pre celú našu republiku zhubné! Ani zďaleka ešte nemôžeme byť s aktivitou a dynamizmom našej politiky spokojní. Plné politicko-národné vyžitie nás ešte len čaká! Veď u nás ešte stále platí starooteovská poučka: „Nechoď do politiky, veď ešte ani jeden slovenský politik dobre neskončil!" Prečo je to? Prečo treba u nás len na vyslovenie novej politickej myšlienky toľko odvahy? Preto, že s nami vždy niekto manipuloval! Manipulácia bola zjavná i kabinetná. Ale deformačné dôsledky (strata národnej hrdosti, podlizačstvo, udavačstvo, závisť, nesvornosť, úplatnosť, kariérizmus), ako slizké polypy sa nám lepia na nohy a zdržujú nás v progrese! A preto sme takí citliví na reči okolo obsahu federácie, i na termíny, ktoré sa nejako podozrivo pretŕahujú.

Vyskytujú sa i hlasy proti slovenskému radikalizmu, najprv demokracia, potom federácia ap. Na prídel národnej slobody čakáme trpezlivo už pekných pár generácií. Ani dnes sa nechceme malicherne naparovať, ale podceňovania a antonínovskej asimilácie už máme dosť! Vyslovili to už naši poprední spisovatelia (Mináč, Mihálik, Tatarka), poprední politici (Husák, Dubček), ekonómi (Pavlenda, Kočtúch), historici, vedci i jednoduchí ľudia, robotníci, roľníci. Trpezlivo sme čakali na tento prelomový rok 1968, ktorý slovenskému národu priniesol tú najväčšiu nádej. A v tejto nádeji sa už nikdy nesmieme sklamať! Myslím, že i na všetkých stranických fórach ide predovšetkým o upevnenie tejto veľkej nádeje, slovenskej národnej nádeje! Sme nesmierne hrdí, že naša Komunistická strana Slovenska sa stáva historickou zavŕšovateľkou týchto celonárodných snáh, stáva sa po prvý raz skoro masovou celonárodnou stranou, v ktorej triedne, národné aj internacionálne aspekty sa zlievajú do harmonickej jednoty! O všetkom sa môžeme a ešte budeme škriepiť, ale v slovenských národných snahách buďme, preboha, jednotní a tvrdí ako žula!

O našej politike, našich cieľoch, nádejach a túžbach sa toho už veľa povedalo a napísalo. Nepovedať však plnú pravdu — znamená klamať! A pravda je, že sa ešte málo urobilo! Pasívne sú najmä naše národné výbory a volené orgány! I kapitáni nášho priemyslu! Čakajú! Okúňajú sa! Dobre to vystihuje politická karikatúra: Driemajúceho Jana budí susedka slovami: Vstávaj, Jano, ideme vládnuť! Nejde nám len o vládnutie, predovšetkým ide o národnú iniciatívu, podnikavosť — lebo to je hlavný zmysel modernej národnej sebarealizácie! I v prospech celej ČSSR.

V súčasnosti vznikol okolo federácie celý arzenál pojmov (minorizácia, tesnejšia — voľnejšia federácia ap.), je tu stále veľa chytrácčenia i vzájomného podozrievania. Treba si uvedomiť jednoduchú pravdu: ekonomicky aj kultúrne vyspelejší národ (český) vždy má výhodnejšie postavenie. Ak je tu i početná prevaha — výhody sú jednoznačné na tejto strane! Preto strach z majorizácie Slovákov je logický! Nik nám ho nemôže najmä po historických skúsenostiach vyčítať!

Na záver by som chcel pripomenúť historické slová Kl. Gottwalda na VIII. zjazde KSČS: „Veľkorysosť a štátnická múdrosť nám Čechom velí, aby sme tentoraz upustili od všetkých skrytých i zjavných fígľov a nedali pre budúcnosť Slovákom vôbec možnosť, aby mohli hovoriť, že ich Česi opäť ošmekli."

DOMINIK CHOLUJ,
riaditeľ SEŠ v Čadci

SMER, 10. septembra 1968, str. 3. 8/313/XI

Čo je nového?

BANSKÁ BYSTRICA (sm) — Na Poštovej novinovej službe v Banskej Bystrici som sa informoval, či po tých rušných dňoch dostávajú aj nejaké zahraničné časopisy. V plnom rozsahu ako predtým prichádzajú moskovská Pravda, Trud, Izvestia, Literaturnaja gazeta a 4 ďalšie sovietske časopisy. Pravidelne chodí k nám v pôvodnom množstve tlač z NDR, Poľska, Maďarska a Bulharska. Avšak časopisy zo západných krajín, ako napríklad Morning Star, Le Mond, Times, ktoré do 21. augusta k nám prichádzali, teraz nechodia vôbec. V šiestich novinových stánkoch sme sa informovali, aký záujem prejavujú čitatelia o denníky a časopisy z uvedených východoeurópskych krajín. S prekvapením sme zistili, že takmer do jedného čísla zostávajú tieto noviny ako remitenda. Pri hlbšom skúmaní sme zistili, že našim občanom nerobia problém rečovú znalosti, pre ktoré by nemali záujem o tieto časopisy. Nechcú však čítať tlač, ktorá ďalej obhajuje Československo z kontrarevolúcie a snaží sa všemožne zdôvodniť prítomnosť cudzích vojsk na našom území. Myslím, že tlač, ktorá k nám prichádza z Moskvy, Varšavy, Berlína, Budapešti a Sofie, sa ovela ťažšie presadí u našich čitateľov, ako sa presadzovala naša tlač za Novotného éry. U nás totiž aj po zavedení cenzúry čitatelia rozoznajú, koho je pravda.

SMER, 4. septembra 1968, str. 1.

Kto to bude platiť?

ŽILINA (Od nášho redaktora) — Doterajší približný odhad škôd, spôsobených cudzími vojskami len na majetku národných výborov a nimi riadených organizácií Žilinského okresu, teda bez najdôležitejších podnikov a závodov, je takmer 11 miliónov korún. Väčšina z tejto čiastky ide na vrub ciest, menšia časť na zničenú letištnú plochu. Miestne komunikácie sú poškodené aj v samotnom okresnom sídle. Doteraz sa škody len odhadujú a pritom nie je ešte určený spôsob ich likvidácie. Logika však hovorí, že by ich mali splácať tí, ktorí ich spôsobujú.

—st—

SMER, 17. augusta 1968, str. 1.

9/313/XI

Ministerstvo vnútra predložilo návrh na likvidáciu „rušičiek"

Rádiová obrana končí

Keď sa po smutne preslávených rokoch dala nedávno ľuďom opäť možnosť hovoriť otvorene a bez obáv, v palbe najväčšej kritiky sa ocitol rezort Ministerstva vnútra. Verejnosť si vyžiadala na jeho najdôležitejších postoch personálne zmeny. Nový minister Jozef Pavel si získal všeobecnú dôveru nekompromisným postojom k chybám a deformáciám. Nesnažil sa ich zakrývať a ospravedlňovať — ale odstraňovať.

K iným významným vyhláseniam po nastúpení do funkcie patrili aj jeho slová o likvidácii rušiacich staníc. Za starého totalitného režimu „rušičky" obmedzovali informovanosť ľudí. Avšak teraz, po zrušení cenzúry, stratili svoje opodstatnenie celkom. Ľudia, čo sa ešte pred pár mesiacmi pri rádiu namáhali v rachote a piskote zachytiť aspoň zopár súvislých viet, dnes otvorene priznávajú, že Slobodnú Európu nepočúvajú. Január zniesol zo sveta jediný dôvod ich existencie, — obavu starého vedenia pred nežiaducimi alebo zamlčovacími informáciami, ich ďalšia činnosť je neúnosná z ekonomického i politického hľadiska.

„Rušičky" odčerpávajú zo štátnej pokladnice prepotrebné koruny a efekt nie je žiadny (presnú sumu, vynakladanú na tieto zariadenia sa nám nepodarilo zistiť, náklady sa však ročne počítajú na milióny).

Od vyhlásenia ministra Pavla uplynulo niekoľko mesiacov. Vývoj politickej situácie upriamil pozornosť verejnosti na dôležitejšie veci. Na likvidáciu „rušičiek" sa akosi pozabudlo, lebo sa môžeme kedykoľvek presvedčiť o ich činnosti. Uznávame, že akt likvidácie „rušičiek" je len okrajovým problémom, ktorý je málo platný bez podstatnejších premien v iných otázkach. Ale v súčasnosti sa ich existencia stáva principiálnou otázkou: Máme alebo nemáme slobodu tlače a iné komunikačné prostriedky? Ak áno, ako je pravda, načo sú „rušičky"?

Pri Rimavskej Sobote sa na 120 hektároch ohradenej a strážnej plochy vypína 13 vysielacích antén — podľa interných informácií mali to byť „rušičky". Vedúci popoludňajšej smeny, predstavil sa nám Vlček, na našu otázku, na aký účel slúžia antény, odpovedal: „No my tu máme rôzne programy. Ale počkajte chvíľku," odchádzal od nás, „zavolám súdruhovi riaditeľovi, o čom môžem rozprávať."

Nedovolal sa ho. Keď sa vrátil, povedal: „Bohužiaľ, bez jeho zvolenia vám nemôžem poskytnúť žiadne informácie." Ale aj napriek tomu sme informácie získali. A to priamo od riaditeľa rimavskosobotského vysielača, Milana Vážneho. „Môžem vás ubezpečiť," tvrdil, „že nu nerušíme žiadne vysielanie pre naše územie. A pokiaľ mám vedomosti, náš závod Rádiokomunikácie takúto činnosť na Slovensku už nerobí."

Načo teda slúži tých trinásť antén...?

„Územie Slovenska nie je dobre pokryté rádiovým signálom, preto do Rimavskej Soboty dovádzame podzemnými káblami program národného okruhu a odtiaľto ho vysielame do éteru." Informoval nás aj o ďalšom „programe", ale z určitých dôvodov utajenia nemôžeme sa s vami o túto informáciu podeliť. Podstatné je však to, že vysielač neslúži na rušenie cudzích staníc, vysielajúcich na naše územie. Hoci „je pravdou, že do roku 1958 desať vysielačiek slúžilo na rušenie zahraničia, najmä Juhoslávie..."

Rušiace stanice začali svoju činnosť v lete 1952. Na tento účel sa použili okrem niektorých jestvujúcich vysielačiek aj novopostavené vysielačky. To všetko stálo financie, napríklad Rimavská Sobota 750 miliónov korún. Postupom času sa však väčšina západných staníc prestala rušiť, v roku 1951 Luxemburg a Kanada, v roku 1963 Hlas Ameriky, Vatikán a ďalšie, prakticky všetky, okrem Slobodnej Európy. Jej vysielanie sa ešte stále ruší, je to nelegálna vysielačka, na ktorú sa nevzťahujú žiadne medzinárodné dohody, prijaté v tejto oblasti. Postavili ju v roku 1951 v NSR Američania.

Systém rušenia je pomerne jednoduchý. Každá rušička je v podstate normálnou vysielačkou, ibaže je naladená na tú istú frekvenciu, na akej vysiela protivysielačka. Rušiacich systémov je pomerne veľa, od primitívneho zvuku bežiaceho generátora až po najmodernejší systém elektronického rozkmitávania.

Kto teda ruší, keď nie rádiokomunikácie? Odpoveď sme hľadali na KV KSS. Na území nášho kraja nemáme už žiadnu rušičku, vyhlásil so všetkou zodpovednosťou dr. Michal Mlynek, tajomník pre obranu.

František Dubský, tlačový tajomník Ministerstva vnútra nás ochotne informoval, že „sú to určité zariadenia v kompetencii Ministerstva vnútra. Je však už návrh, vypracovaný našim ministerstvom, na konečnú likvidáciu všetkých „rušičiek". Predložili sme ho vláde na schválenie."

Nezmyselná rádiová obrana sa teda končí...

DUŠAN KLEIMAN

SMER, 21. septembra 1968, str. 3. 10/313/XI

Ako sme cestovali?

Vychádzajúc z množstva vydaných cestovných dokladov v uplynulej sezóne vidieť, že záujem občanov z nášho kraja sa sústredil na cestovanie do európskych socialistických krajín. Roku 1965 cestovných dokladov do týchto štátov sa vydalo približne okolo 120 000. Podobná situácia bola i roku 1967. Presné údaje o počte vycestujúcich osób v priebehu roka 1968 nie je možné vyčísliť, pretože mnohí naši čs. občania majú prílohy k občianskemu preukazu s trvalou výjazdnou doložkou na dobu troch rokov do týchto štátov, ďalší naši občania sú už držiteľmi cestovných pasov, obsahujúcich zmienené trvalé doložky, platné do doby platnosti pasov. V tejto súvislosti je tá výhoda, že občania sa neobracajú pri každej jednotlivej ceste na pasové orgány (ktoré preto ani o týchto cestách nemajú prehľad), vyplnia colné a devízové vyhlásenie, nalepia naň príslúchajúci kolek a takto potom cestujú do niektorého z európskych socialistických štátov, s ktorými ČSSR dohodami zrušila vízovú povinnosť. Trvalé výjazdné doložky ich oprávňujú súkromne alebo v rámci turistiky prostredníctvom niektorej z cestovných kancelárií cestovať do MCR, BER, NDR, RSR, ZSSR a PER. Tieto trvalé výjazdné doložky s označením „turistika" sa však nevztahujú na súkromné cesty do ZSSR a PER, lebo tu podľa platných medzinárodných dohôd sa vyžaduje pozvanie a „sviditeľstvo" a preto na každú súkromnú cestu do ZSSR a PER občan musí mať, ak je držiteľom pasu, jednorazovú výjazdnú doložku alebo pasové orgány mu vystavia cestovnú prílohu k jednej ceste do ZSSR alebo Poľska.

Poklaľ ide o cesty do Juhoslávie, s ktorou ČSSR má tiež dohodu o bezvízovom styku, čs. pasové orgány vydávajú ku každej jednotlivej ceste jednorazovú výjazdnú doložku.

Hovorme však v tejto súvislosti aj slovami čísel. Zatiaľ čo roku 1966 vycestovalo do kapitalistickej cudziny vyše šesťtisíc osób, roku 1967 ich počet stúpol takmer na 10 000 a do súčasnej doby roku 1968 počet týchto osób predstavuje už hranicu približne 15 000 osób. Z tohto počtu v rámci kraja bolo vystavených 10 500 nových cestovných pasov a zvyšujúcim 4500 osobám boli do už vydaných pasov udelené jednorazové výjazdné doložky oprávňujúce cestovať do príslušných kapitalistických štátov.

Pasová prax je teraz taká, že záujemci o cesty do zahraničia, vrátane ciest do kapitalistickej cudziny, si podávajú žiadosti na predpísanom tlačive o cestovné pasy, ako i žiadosti o výjazdné doložky na okresných oddeleniach pasov a víz (podľa miesta ich trvalého pobytu), v krajskom sídle na krajskom oddelení pasov a víz v Banskej Bystrici. Na tomto oddelení sú pre celý kraj od začiatku roku 1968 vystavované cestovné pasy a tieto urýchlene zasielané na okresy s cieľom ich odovzdania občanom. Tu treba zvýrazniť, že oproti minulosti sa podstatne skrátila doba vystavenia cestovných pasov a ich odovzdania občanom, a to na dobu 20 dní v turistickej sezóne. Je to v dôsledku decentralizačných opatrení spočívajúcich v tom, že od začiatku roku 1968 cestovné pasy nie sú vystavované na Správe pasov a víz MV Praha, ale na krajských oddeleniach pasov a víz.

Možno širokú verejnosť ubezpečiť, že je snahou pasových orgánov dobu vystavenia cestovných pasov ešte skrátiť, čo však bude prakticky možné v posezónnom období. Pritom sa sústavne berie ohľad na odôvodnené súrne prípady, ktoré sú s najväčším urýchlením vybavované. S prihliadnutím na to, aby záujemci o cesty do kapitalistickej cudziny zavčasu mohli dostať cestovné pasy a aby neboli znervózňovaní čakaním na ne, odporúča sa, aby si žiadosti o ich vystavenie a odovzdanie podávali na príslušných okresných oddeleniach pasov a víz (podľa miesta trvalého pobytu) s väčším časovým predstihom.

Za posledné roky má cestovný ruch z kapitalistického zahraničia stúpajúcu tendenciu. Je to dokumentované počtom cudzincov z kapitalistickej cudziny, ktorí navštívili nás kraj za posledné štyri roky. Tento počet činil roku 1965 9560 osób, roku 1966 16 tisíc, roku 1967 10 600 osób a za prvých sedem mesiacov roku 1968 — 13 tisíc osób.

Z hľadiska návštevnosti najväčší počet cudzincov dochádzal do okresov Banská Bystrica, Žilina a Liptovský Mikuláš, pretože tu sú podľa jestvujúcich možností najlepšie podmienky pre plnenie ich požiadaviek, ďalej z dôvodov poznania prírodných krás v týchto okresoch. Ostatné okresy sú cudzincami menej vyhľadávané pre nedostatok ubytovacích kapacít a neprístupnosť k prírodným krásam.

Chvályhodné pripomienky cudzincov sú k možnostiam dokonalej rekreácie na území nášho kraja. Tito sú prírodnými krásami u nás priam nadšení. Poukazujú však na niektoré jestvujúce nedostatky v poskytovaní služieb, najmä z hľadiska ich slabej kapacity, ako i v tom smere, že nemajú kde utratiť privezené peniaze, pretože zriedkavo nachádzajú niečo exkluzívne, čo by uspokojovalo ich nároky, najmä na horských hoteloch. Týka sa to najmä jedál, nápojov a pekných suvenírových predmetov. Ich kritika sa týka tiež nedostatku propagačného materiálu všetkých oblastí kraja.

EMIL ZACHAR

HLAS LUDU, 14. augusta 1968, str. 3.

11/313/XI

Ďalší chronál variantnú navrhovaného zákona

Združovanie a zhromažďovanie po novom

V poslednom komentári sme písali o tom, prečo je potrebné vydať nový zákon o spolčovacom a zhromažďovacom práve. Dnes sa zmienime o jeho hlavných zásadách.

V prvom rade pôjde o to, či má vôbec nový zákon o spolčovacom a zhromažďovacom práve nejak rozdeliť dobrovoľné organizácie, ktoré majú podľa neho vznikať. Ide o ich rozdelenie do určitých typov, ako sú dobrovoľné spoločenské organizácie, spolky a zvlášte združenia. Najzávažnejším je problém vzniku dobrovoľných organizácií. Je jasné, že doterajší koncesný systém, ktorý predpokladá, že môže vzniknúť len taká organizácia, ktorú vopred orgán štátnej správy povolí, je neprijateľný. Uvažuje sa o troch variantách vzniku dobrovoľných organizácií. Podľa prvej by podmienkou vzniku takej organizácie bolo predloženie návrhu stanov orgánu štátnej správy. Organizácia by potom vznikla zriadením jej orgánov a prijatím stanov potom, čo orgán štátnej správy zaujme k návrhu stanov kladné stanovisko, alebo sa k nemu do 60 dní po jeho predložení nevyjadrí. Druhá varianta predpokladá, že dobrovoľná organizácia vznikne na ustavujúcom zhromaždení prijatím stanov, pričom môže začať činnosť, ak jej nebude do 60 dní odo dňa predloženia žiadosti odmietnutá registrácia. Konečne podľa tretej varianty by dobrovoľná organizácia vznikla prijatím stanov na ustavujúcom zhromaždení, čo by oznámila do 7 dní spolu s predložením stanov orgánu štátnej správy, ktorý by ju mohol rozpustiť, ak by bol obsah stanov v rozpore so zákonmi ČSSR.

Je nesporné, že posledná z variant je najdemokratickejšia, no nevyhovuje z toho dôvodu, že rozpustenie už jestvujúcej organizácie by v každom prípade politicky málo žiadúce. Z ostatných variant lepšie vyhovuje prvá, z toho dôvodu, že prípadné námietky proti obsahu stanov sa vybavia ešte pred vznikom organizácie, teda pred jej vlastným ustavením, zatiaľ podľa druhej varianty už vzniknutá organizácia nemôže vyvíjať činnosť, ak nebola registrovaná.

Orgán štátnej správy, ktorý buď priamo návrh stanov, ale rozhodne o registrácii organizácie, prípadne prijme oznámenie o vzniku organizácie (podľa toho, ktorá z navrhovaných variant vzniku organizácie sa akceptuje), má byť Ministerstvo vnútra, ak činnosť organizácie presahuje územie kraja (alebo jej členmi sú prevažne cudzinci), Slovenská národná rada, ak dobrovoľná organizácia vyvíja činnosť na Slovensku na území väčšom ako obsahuje obvod jedného kraja, Krajský národný výbor, ak obvod činnosti organizácie presahuje územie okresu, no nepresahuje územie kraja a Okresný národný výbor, (z jeho poverenia aj mestský národný výbor), ak činnosť organizácie nepresahuje územie okresu (mesta).

Zánik dobrovoľnej organizácie upraví zákon odlišne pokiaľ pôjde o jej rozídenie alebo rozpustenie. Je len samozrejmé, že k rozpusteniu organizácie môže dôjsť len z dôvodov v zákone výslovne uvedených.

Návrh stanov predložiť orgánom štátnej správy ○ Organizácia vznikne zriadením orgánov ○ Vyhovuje prvý variant ○ Evidencia bude na ONV

Evidencia dobrovoľných organizácií má sa viesť na okresnom národnom výbore, v obvode ktorého má organizácia sídlo (v Prahe to bude Národný výbor hlavného mesta Prahy a v Bratislave Národný výbor hlavného mesta Slovenska Bratislavy). Ministerstvo vnútra bude viesť len celoštátny prehľad o organizáciách, (na Slovensku príslušný orgán SNR). V podmienkach federatívneho ústavného usporiadania nášho štátu to budú iné orgány štátnej správy.

Navrhovaná zákonná úprava zaistbna veľmi významne aj do slobody zhromažďovania, slobody použitých sprievodov a manifestácií. Výslovne sa má v zákone uviesť, že zvolávateľmi zhromaždení môžu byť popri organizáciách aj jednotliví občania. Lehota na oznámenie o konaní zhromaždenia na verejne prístupných alebo na verejných priestranstvách sa skráti zo 7 na 3 dni. Zákon zároveň stanoví, ktoré zhromaždenia budú z tejto oznamovacej povinnosti vyňaté.

Národný výbor, ktorému zhromaždenie sa vopred oznámi, bude môcť dávať zvolávateľom podmienky smerujúce k zabezpečeniu verejného poriadku. Zhromaždenie zakáže vtedy, ak by bolo jeho konanie v rozpore so zákonmi, alebo by malo ohroziť verejný poriadok. Sami zvolávatelia môžu zhromaždenie rozpustiť, ak je jeho priebeh v rozpore so zákonmi alebo narušuje verejný poriadok a zvolávatelia nevedia zjednať nápravu. Z tých istých dôvodov bude môcť zhromaždenie rozpustiť aj národný výbor.

Záverom treba uviesť, že nový zákon o spolčovaní a zhromažďovaní nebude sa týkať politických strán, ktoré sú organizované v Národnom fronte a odborových organizácií, čo by bolo v rozpore so slobodou odborového združovania a ochranou odborových práv zakotvených v Dohovore Medzinárodnej organizácie práce. Takisto budú z neho vyňaté družstevné organizácie, cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré upravujú, alebo upravia iné, zvláštne predpisy. Pokiaľ pôjde o cirkevné spolky, predpokladá sa, že sa na ne nová úprava môže použiť.

Návrh zásad novej zákonnej úpravy spolčovacieho a zhromažďovacieho práva prerokujú výbory Národného zhromaždenia ešte predtým, ako sa prikročí k spracovaniu paragrafovaného znenia.

JUDr. EMIL PALÚCH

HLAS ĽUDU, 5. septembra 1968, str. 1. 12/313/XI

PREČO MI NEODPOVEDAL?

— Boli k nám veľmi milí — ľutovali nás, ako len ľutovať možno ľudí — priateľov, ktorých napadla imperialistická krajina, západní fašisti. S pocitom hrdosti nám oznamovali, že nám spolu s ostatnými spojencami vyslali na pomoc vojská. Chvalili Novotného a dobrosrdečne, ako to len drobní sovietski ľudia vedia, obklopovali nás pozornosťou, chceli pomáhať — hovorila mi so zmiešanými pocitmi a potom čo videla doma i so slzou v oku, známa, ktorá sa v týchto dňoch vrátila z krajiny sovietov.

Počúval som ju, ako aktívny účastník — komunista tých udalostí, ktoré sa v niektorých duoch u nás stali. Bolo a je mi z toho úzko pri srdci. Vidím pred sebou svojich známych, priateľov i hrdinov z Povstania, ľebo nejeden z nich si ešte pamätá na živé slová veľkého Lenina, ktorý v najťažších chvíľach odsudzoval funkcionársku nabubrelosť a základ vzťahov strany a komunistov, strany a ľudu videl v tom, že ľuďom treba vždy a za každých okolností hovoriť pravdu nech by bola sebahoršia.

Dlho som sa v duchu zhováral s Leninom. Šuchodil som s ním miesta a rozoberal situácie, za ktorých vznikli jeho veľké ľudské myšlienky, knihy, za ktoré ho i blízki znenávideli — zradili, myšlienky a knihy, ktoré si ľudstvo po čase zvyklo nazývať geniálnymi.

Film spomienok sa krúti závratnou rýchlosťou a všade mi vyskakuje to veľké ľudské, humánne, povýšené na komunistické, národné, štátne, ľudí oslobodzujúce. Až tu zrazu, keď sa valila na mladú, rukami vojny zdeptanú, ale ideami komunizmu prebudenú krajinu hrôza vojsk 14. intervenených štátov, film spomienok sa mi zrazu pretrhol a všetko ma núti k hlbšiemu zamysleniu.

Neviem presne, ale isté, v tých strašných chvíľach nemala Sovietska krajina ani jednu pätinu komunistov z počtu aký je dnes u nás, no myšlienky, s ktorými sa ľud a mnohí z neho po prvýkrát zoznámili ukázali sa silnejšie ako presila interventných zbraní a prázdnota ideí chrániacich starý svet. Nový svet, prebudený leninskými ideálmi a uchvátený jeho revolučnými myšlienkami prinútil túto ozrutnú moc na kolená.

Také bolo dielo politiky strany, komunistov vedených leninskou pravdou, vždy netajenou pred ľuďmi, tvrdou pravdou už predtým poznačenou potupným Trianonským mierom, z ktorého mnohí nevedeli východisko.

Radil som sa s Leninom a zasväcoval som ho do situácie, ktorá sa stala po 50 rokoch. Prechádzal som sa s ním po miestach našich činov, našich myšlienok a ideálov. Podišiel som dopredu a ukazoval mu to i ono, miesta poriad i zjazdov, zaviedol som ho tam, kde studená ocľová moc nahradila idey. Ale keď som sa obracal k Leninovi a nesmelo mu kládol otázku: „Čo vy na to, súdruh Lenin," náhle sa mi vytratil.

Nemohol mi ani len zopakovať — hovorte, súdruhovia, ľudu vždy a vždy len pravdu. A ja sa pýtam sám seba, aké sú to tie vyššie záujmy, ktoré zatieňujú komunizmus a základ jeho existencie — internacionálnu spolupatričnosť a cítenie. Hovorí sa o koexistencii dvoch mocných tohto sveta. Už to tak bolo neraz v histórii, ale ako vtedy ani teraz nezahynie mladý strom komunizmu, ktorý je chránený slobodou a humanizmom nového sveta.

R. Podmanik

HLAS ĽUDU, 6. septembra 1968, str. 1.

Kde je pravda Popoluškou

Hovorené i písané slovo vždy malo pôsobivú silu. Videli sme to v celom našom povojnovom vývine. Pravdivé slovo vedelo nielen zapaľovať srdcia ľudí, ale aj mobilizovať ich k nadšenému úsiliu postaviť na nohy našu vojnou dokaličenú vlasť. No len čo sa slovo odtrhlo od pravdy, od života ľudu, stalo sa nositeľom falošnej skepsy, prebiehalo priepasť medzi tými čo klamú s masami, ktorá o ľži nestoja. Rozlieptávala. Konečný výsledok bol ten, že klamári museli odísť. To bol zákon, ktorý nás priviedol k januáru a k tohtoročnému politickému vývinu. Uchvátil srdcia našich národov svojou pravdou. To, čo predchádzalo tragickým augustovým dňom a kulminovalo práve v najťažších chvíľach našich povojnových dejín, dokázalo, že jedine pravda je zjednocujúci činiteľ. Dokázala nás zmobilizovať a naplniť odhodlaním žiť na svojom a po svojom. A toto odhodlanie nám nevzala ani presila, ktorá proti pravde nastavila hlavne zbraní.

Slovo pravdy však nepotrebuje legovaný oceľ. Ono samo je zbraňou nepokoreného ducha, ktorého potrebujeme najmä dnes, pretože iná zbraň by nám nepomohla.

Augustová drsná konfrontácia našej viery v humánny socializmus, s krutou realitou, ktorá naše snaženie nechápe — alebo ho chápe zle, znova dokázala, že nám ostáva iba Leninova ponučka: hovoriť pravdu, nech by bola hocako nepríjemná.

Nie vlastnou vinou sme sa ocitli v ťažkých okolnostiach. Napriek tomu nám pravda nemôže byť ani dnes nepríjemná, nemáme sa jej prečo báť, nech je politická realita hocako ťažká, ľebo slová pravdy sú nezmazateľne vpísané do vedomia každého z nás.

O to ťažšie však hľadajú slová pravdy tí, ktorí nedokážu nájsť v sebe vnútornú silu riadiť sa Leninom a naďalej sa usilujú ospravedlniť vpád cudzích vojsk na územie našej republiky, ktorý sa ospravedlniť nedá.

Pokiaľ sa chceme držať pravdy, bez ohľadu na to, čo o nás píšu ináč, nevieme ani o jednom skladišti zbraní a ak cudzí vojaci nejaké zbrane vôbec našli, tak ich zhabali ľudovým milíciám. Nikde dokonca proti potvrdenke. Ak sme pariadali dobrovoľné pracovné smeny, nazvali sme ich menom „Dubčekova" — a to je podstatný rozdiel s označením, aké im dávajú východne od nás. Napokon neodstraňovali sme im škody, ktoré napáchali kontrarevolucionári, lež vojaci, ktorí nám podľa ich zahraničných novín prišli pomôcť. Ich prítomnosť znamená zatiaľ „iba" päť miliárd a každý nový deň ďalších pôlsto miliónov korún straty. Toto však Novikov zabudol povedať.

A zabudol — ak zabudol — povedať aj to, že u nás bol život úplne normálny a my si inakší ani neželáme. Ak sa konečne normalizuje, tak v prvom rade našou vlastnou zásluhou, ľebo náš pokoj, naša vernosť Dubčekovi a Svobodovi, naša disciplína na základe ich úprimnej výzvy, to sú činitelia normalizácie, i pravdy, ktorá svojou váhou vytisla tanky z ulíc našich miest.

Pretože, ak sa tu niekto po celý čas desivých dní držal Lenina a jeho príkazu hovoriť pravdu, aj keď je nepríjemná, sme to my a aj naďalej to budeme my, ľebo sme Lenina pochopili srdcom. Ako ho pochopili naši východní susedia, hovoria ich články o našom živote.

—vl—

HLAS ĽUDU, 6. septembra 1968, str. 3.

13/313/XI

ČAS BEŽÍ a „pás cudnosti" hrdzavie

Celých sedemnásť dní uplynulo od 21. augusta. Šesťstotisíc ozbrojených hostí z piatich krajín, ktorí sem prišli poliačiť kontrarevolúciu a chrániť našu vlasť pred záhubou, nedokázalo však ani za tento pomerne dlhý čas nájsť ani jedného kontrarevolucionára. Kolega Novikov ich dokonca videl strieľať z veže bratislavského dómu, ešte k tomu z tak rafinovaného miesta ako je okienko pri čísle deväť na vežových hodinách, mali dlhé vlasy a ryšavé brady a strieľali z guľometov. V pivnici kostola našli potom vojaci množstvo zbraní. Moskovská „Pravda" dňa 2. septembra priniesla aj obrázok, ako vojaci tieto zbrane pália.

Kolegovia z vlacerých novín preverovali na VB, či bol niekto zatknutý. VB zatiaľ nevie a nik jej nehlásil zmiznutie našich občanov. Zbytočne si teda lámem hlavu, ako sa tým bradatým z kostolnej veže podarilo ujsť a kdo strieľajú žo svojich guľometov teraz. Ako to, že ich ti vojaci, ktorí k nám prišli, potierať kontrarevolúciu, nechali bezstrestne zmiznúť! Myslím si, že ich mali bezohľadne pochytať a odovzdať našim orgánom na spravodlivé potrestanie. Máme príslušné zákony, aj smo v Hlase ľudu dňa 27. augusta citovali § 92. čs. Trestného zákona, ktorý v odstavci 2. hovorí, že „odňatie slobody na 12 až 15 rokov alebo trestom smrti bude páchateľ potrestaný, ak sa zúčastní násilnických akcií alebo hromadných nepokojov proti republike, jej orgánom alebo spoločenským organizáciám pracujúcich, alebo robí inú zvlášť nebezpečnú činnosť proti základom republiky... ak spácha takýto čin ako člen organizovanej skupiny."

Neorganizovaný kontrarevolucionár by bol na tom niečo lepšie, pretože by vyfaseval iba 8 až 12 rokov.

Lenže: videli ste už neorganizovaného kontrarevolucionára? Na vlastnú päsť sa predsa taká vec nerobí. Môže teda ísť iba o organizovaných. Naozaj nie je čudné, že ich za viac ako dva týždne nenašlo 600 000 vojakov. A my sami by sme každého kontrarevolucionára radi potrestali, veď čo inšie si zaslúži taký element, kvôli ktorému behajú po našich cestách tanky a pancierniky a nad našimi hlavami hučia tryskáče i vrtuľníky?

Napokon aj to môže byť, že kontrarevolucionárov tu nebolo a niet, čiže vojská piatich armád niekto nehanebne podviedol. Potom je čudné už len to, že za sedemnásť dní na to nedošli. Lenže — a to je moja posledná otázka: môže ich niekto len tak beztrestne klamať? Byť generálom, a ešte k tomu napáleným, ja by som sa strašne rozčúlil. Keď nie iné, tak by som tomu, čo ma oklamal, dal aspoň vzniklé trovy k náhrade. A žiadal by som o súhlas, aby mi dovolili ísť domov, lebo za takýto dlhý čas by mojej milej mohol začať hrdzavieť „pás cudnosti" a nebodaj aj fajnová kožička pod ním by sa mohla zaparíť.

A ja by som potom namiesto lapania kontrarevolucionárov — babu pudroval! Ešte to!

L. GRBAR

HLAS ĽUDU, 10. septembra 1968, str. 2. 14/313/XI

KRAJSKÝ ODBOR PASOV A VÍZ INFORMUJE

Ako je to s cestami do cudziny

Horúčka vo vybavovaní cestovných dokladov do cudziny, ktorá vypukla najmä v posledných augustových dňoch, polevuje len veľmi pomaly. O žiadostiach našich občanov o cesty do cudziny i o ďalších otázkach okolo pasov a víz informoval nás včera na tlačovej besede náčelník krajského odboru pasov a víz v Bratislave mjr. ANTON POLIAČIK.

V prvom rade zdôraznil, že táto horúčka je zbytočná, zbytočné je hlavne naliehanie na pracovníkov odboru pasov a víz na okamžité vybavovanie výjazdných doložiek. Pravda, kým v posledných dňoch augusta mnohé doložky vybavili aj na počkanie, teraz je čakacia doba týždeň až desať dní, ale vybavujú všetky. Nijaké pokyny pre obmedzenie ciest našich občanov do zahraničia nedostali, a preto je akékoľvek panika a akékoľvek správy o tom, že sa cesty v dohľadnom čase obmedzia, zbytočná.

Do popredia záujmu sa v týchto dňoch dostáva aj otázka emigrácie. No treba povedať, že hovoriť o emigrácii je v tomto čase ešte celkom predčasné, odpoveď na tieto otázky dajú najbližšie miesiace. O čo vlastne ide?

Mnoho našich občanov je v súčasnosti v zahraničí, medzi nimi je mnoho takých, ktorí vycestovali riadne na dovolenku a teraz váhajú, či sa majú vrátiť teraz, alebo až neskôr. Mnohí sú pomýlení. Niektorí sa zase boja prejsť cez hranicu, lebo napríklad v Bergu je pri hranici stále ešte obrnený transportér, hoci všetky kontroly robia už naše orgány. Naši občania, ktorí sú momentálne v kapitalistických štátoch a už im skončila platnosť výjazdnej doložky, sa však podľa ubezpečenia príslušných miest môžu bez obáv vrátiť domov. Vzhľadom na mimoriadne udalosti a s nimi spojené ťažkosti, ktoré boli na hraničných prechodoch, ich nikto za oneskorený návrat nebude ani najmenej stíhať.

Pokiaľ ide o cesty k nám, (z kapitalistickej cudziny), zatiaľ môžu prísť len majitelia diplomatických pasov, občania, ktorí prichádzajú na služobné cesty, ďalej tí, ktorí len prechádzajú cez našu republiku, majitelia potvrdených poukazov na liečenie, príbuzní v prípadoch vážnych rodinných udalostí a ľudia, ktorí majú služobne do činenia s Brnenským veľtrhom.

-bre-

HLAS ĽUDU, 4. septembra 1968, str. 2.

ŠKODY NA KOMUNIKÁCIÁCH

BRATISLAVA (ČSTK) — Ako oznámil riaditeľ Mestskej správy komunikácií Ing. Karol Strba, škody na bratislavských komunikáciách spôsobených príchodom cudzích vojsk odhadujú na 2 milióny 700 tisíc korún. Z toho na miestnych cestách 2 milióny 280 tisíc korún a zvyšok na štátnych cestách.

Skupina odborníkov vyčíslila aj škody spôsobené na dunajskom moste. Odhadujú ich na 200 tisíc korún. Včera sa začali robiť na moste menšie opravy a na budúci týždeň prídu pracovníci VŽKG a hutných montáží, aby dali do poriadku oceľovú konštrukciu.

Z ostatných komunikácií je najviac poškodená cesta č. 502, úsek ul. Februárového víťazstva — Račianske mýto.

Predbežné škody na komunikáciách Západoslovenského kraja odhadujú na 200 miliónov korún.

VYHLÁSENIE

Povereníctva SNR pre poľnohospodárstvo a výživu, Slovenského zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov, Hospodárskeho zväzu štátnych majetkov na Slovensku, Slovenského prípravného výboru Hospodárskeho zväzu STS a zástupcov Prípravného výboru pre založenie hospodárskych družstiev na Slovensku, k aktuálnym problémom orgainzačného usporiadania riadenia poľnohospodárstva.

V posledných rokoch sa v poľnohospodárstve na Slovensku dosiahli viaceré významné úspechy. Cieľavedomý prístup k intenzifikačným opatreniam, postupná koncentrácia a špecializácia výroby v socialistických podnikoch a rozvoj kooperačných a integračných vzťahov prispeli ku konsolidácii poľnohospodárskej výroby a zvyšovaniu jej efektívnosti. Ďalej vzrástla trhová výkonnosť a tým aj dôchodky poľnohospodárskych podnikov: zvýšila sa životná úroveň pracujúcich v poľnohospodárskej výrobe.

Postupné — aj keď zatiaľ nie celkom dôsledné — riešenie základných otázok rozvoja nášho poľnohospodárstva prinášа svoje, z hľadiska národohospodárskeho veľmi pozitívne výsledky. Uplatňovanie zásad ekonomickej sústavy plánovitého riadenia poľnohospodárstva, zvýšenie materiálových vkladov do výroby a rozvinutie iniciatívy a aktivity prvovýrobcov, vyústilo do takých tempo v raste poľnohospodárskej výroby, na aké sme v posledných dvoch desaťročiach nielen neboli zvykli, ale, ktoré v mnohom predstihujú aj najlepšie výsledky v zahraničí. Vrátane očakávaného splnenia tohto roku, zvýši sa objem poľnohospodárskej výroby na Slovensku v priebehu posledných troch rokov o 20—22 perc. Pre porovnanie možno uviesť, že v doteraz najlepšom päťročnom období (v rokoch 1956—1960) vzrástla poľnohospodárska výroba na Slovensku len o 13,2 %.

Statočná práca roľníkov

Statočná práca našich poľnohospodárov, ktorej plody v nemalej miere prispievajú ku konsolidácii celého národného hospodárstva, našla plné spoločenské uznanie a ocenenie u najvyšších stranických a štátnych orgánov. Vysoké ocenenie prislúcha pracovníkom tejto výrobnej sféry aj za vzorné plnenie úloh a zabezpečovanie výživy ľudu v uplynulých týždňoch.

Postupné doceňovanie významu poľnohospodárstva z hľadiska zabezpečovania výživy obyvateľstva nachádza svoje reálne vyjadrenie v cieľavedomejšej hospodárskej politike štátu. Čiastočné prerozdelenie národného dôchodku v záujme intenzívneho rozvoja poľnohospodárstva spätne priaznivo ovplyvnilo aktivitu a záujem poľnohospodárov na rozvoji poľnohospodárskej výroby a na zvyšovaní sebestačnosti nášho štátu v potravinách. Postupne dochádza k zosúladeniu záujmov spoločnosti a poľnohospodárskych prvovýrobcov, ktorých pracovné príjmy sa približujú úrovni zárobkov pracujúcich v ostatných odvetviach.

Prelomovým obdobím v tomto vývoji je zavedenie zdokonalenej sústavy plánovitého riadenia poľnohospodárstva. Nový ekonomický model budeme ďalej rozpracovávať a prehlbovať a nastúpenú cestu realizovať až po dosiahnutie konečného cieľa: likvidáciu administratívno-direktívneho systému riadenia a jeho plné nahradenie plánovitou reguláciou výroby a trhu potravín.

Naďalej chceme pokračovať cestou demokratizácie a obrody, ktorú sme po januári nastúpili aj v poľnohospodárstve. Budeme podporovať a cieľavedome rozvíjať všetko pozitívne, čo priniesla a vyvolala v poľnohospodárstve táto politicko-spoločenská reforma a postupne odstraňovať chyby a deformácie, ktoré postihli poľnohospodárstvo v minulých, najmä päťdesiatych rokoch. Chceme sa pričiniť o plnú rehabilitáciu odvetvia poľnohospodárstva a jeho pracujúcich v súlade s akčným programom komunistickej strany a vlády ČSSR. Súčasne budeme kriticky posudzovať negatívne javy, odstraňovať živelnosť a nekoncepčnosť v práci. Nepripustíme neuvážené a nezdôvodnené nastoľovanie rôznych organizačných zmien, ktoré nie sú v súlade s objektívnymi podmienkami, ale dosť často sú motivované osobnými ambíciami jednotlivcov.

Pre normalizáciu

V záujme normalizácie situácie v organizačnej sfére poľnohospodárskej prvovýroby a v ďalšom zdokonaľovaní organizačného usporiadania a metód riadenia, budeme vychádzať z týchto zásad:

— zdokonaľovania ekonomickej samostatnosti podniku,

— z existencie a postavenia samosprávnych organizácií

— z nevyhnutnosti štátneho vplyvu na rozvoj poľnohospodárstva

— z posilňovania a rozvíjania koncepcie poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu.

Povereníctvo SNR pre poľnohospodárstvo a výživu, Slovenský zväz družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov, Hospodársky zväz štátnych majetkov na Slovensku, Slovenský prípravný výbor Hospodárskeho zväzu STS a zástupcovia Prípravného výboru pre založenie hospodárskych družstiev na Slovensku, vychádzajúc z analýzy súčasnej situácie, sa zhodli na takomto stanovisku k riešeniu aktuálnych problémov:

Ekonomická samostatnosť podnikov je základným predpokladom úspešného rozvíjania zdokonalenej sústavy plánovitého riadenia, ktorá preukazovala svoju životaschopnosť už v priebehu uplynulých dvoch rokov. Túto samostatnosť treba nadalej posilňovať nielen postupnou likvidáciou ešte existujúcich prvkov direktívneho zasahovania štátnych orgánov do rozhodovania podnikov, ale aj ujasnením vzťahu samosprávnych orgánov k podnikovej sfére. Nemožno preto ani v budúcnosti pripustiť — súbežne s rozvíjaním činnosti zastupiteľských orgánov prvovýrobcov na úrovni okresu, či centra, aby dochádzalo k obmedzovaniu samostatného rozhodovania podnikov. Prvovýrobcovia môžu niektoré svoje kompetencie zveriť príslušnému zväzu, ale nie naopak. Na druhej strane štát bude svoje záujmy presadzovať výlučne vhodnou konštrukciou cenových i mimocenových ekonomických nástrojov.

Nové usporiadanie

Pri novom organizačnom usporiadaní poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu sa vychádza z toho, že záujmy podnikovo-hospodárskej sféry budú reprezentovať a zabezpečovať

a) záujmové zväzy,

b) podnikové zoskupenia (združenia) a spoločné zariadenia podnikov.

Poslaním záujmových zväzov je zabezpečiť ochranu a presadzovať ekonomické záujmy svojich členov voči ich integrovaným (združeným obchodným partnerom a voči orgánom štátu. Budú teda vyvíjať činnosť najmä v oblasti cenovej, finančnej, úverovej, dôchodkovej, odbytovej a zásobovacej politiky a v právnej ochrane. Takýmito záujmovými zväzmi sú predovšetkým:

Slovenský zväz družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov,

Hospodársky zväz štátnych majetkov na Slovensku.

Postavenie a program činnosti Slovenského zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov a Hospodárskeho zväzu ŠM na Slovensku sú podrobnejšie formulované v stanovách a programe Zväzu a v štatúte HZ — ŠM.

Po vytvorení Hospodárskeho zväzu STS na Slovensku (založí sa v najbližšom období) a Zväzu hospodárskych družstiev, budú i tieto zväzy vystupovať ako záujmové zoskupenia členských organizácií v súlade s ich schválenými stanovami, prípadne štatútom.

V duchu demokratizácie riadenia nášho národného hospodárstva bude vláda, prípadne jej orgány pripravovať a schvaľovať všetky zásadné hospodársko-politické opatrenia dotýkajúce sa záujmov podnikov agrokomplexu zásadne po konzultácii s príslušnými zväzmi.

Partnerom týchto zväzov v ústrednej správe by malo byť Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy ako centrálny odvetvový orgán s komplexnou pôsobnosťou v hospodársko-politických záležitostiach agrokomplexu. Osobitné postavenie medzi zväzmi má však Slovenský zväz družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov. Je zastúpený v Národnom fronte a v prípade rozporu s Ministerstvom poľnohospodárstva a výživy bude mať možnosť hájiť svoje stanovisko aj priamo vo vláde. Pre ostatné zväzy bude najvyšším orgánom v štátnej správe Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy.

Vzhľadom na základný význam poľnohospodárstva a potravinárskeho priemyslu pre životnú úroveň ľudu so zreteľom na novú organizáciu podnikovej sféry agrokomplexu, v záujme uplatnenia jeho primeraného vplyvu na hospodársku politiku štátu pokladáme za účelné v pripravovanom usporiadaní štátnej správy federatívnej ČSSR zriadiť Radu pre poľnohospodárstvo a výživu. Rada by bola vhodným miestom pre koordináciu činnosti štátnych orgánov a zväzov v hospodárskej politike výživy. V záujme koordinácie a ovplyvňovania poľnohospodárskej a výživovacej politiky v celom štáte pokladáme za účelné zriadiť tiež federálnu radu pre poľnohospodárstvo a výživu s presne vymedzenou pracovnou náplňou v uvedenom smere.

Orgány záujmových zväzov zásadne nie sú však článkami vertikálneho štátneho riadenia. Medzi nimi a ich členmi nemôže teda byť vzťah administratívnej nadriadenosti a podriadenosti. Štát bude však poverovať zväzy výkonom niektorých „verejno-právnych" funkcií (napr. vypracovaním návrhov rozdelenia subvenčných prostriedkov, konkrétnou činnosťou v oblasti technologického poradenstva), pokiaľ to bude v ich záujme a samé budú s výkonom takýchto funkcií súhlasiť.

S nemalým ohlasom sa v poľnohospodárskej verejnosti stretli prípravy na prebudovanie dnešných Poľnohospodárskych nákupných a zásobovacích podnikov na družstevnú základňu (v podobe hospodárskych družstiev) a s vytvorením ich zväzu. Chceme otvorene povedať, že pre realizáciu tohto, v zásade správneho zámeru, treba ujasniť a riešiť celý rad organizačných, majetkovo-právnych a ekonomických problémov. Odporúčame preto, aby sa myšlienka združstevnenia nákupnej a zásobovacej organizácie uskutočnila vo dvoch etapách tak, ako sa uvedené otázky prerokujú a prijateľne rozhodnú. V prvej etape sa bude vplyv prvovýrobcov u nákupnej organizácie zabezpečovať ich zastúpením v riadiacich orgánoch nákupných a zásobovacích podnikov. Do týchto orgánov budú prvovýrobcovia navrhovať svojich zástupcov prostredníctvom okresného výboru Slovenského zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov a Hospodárskeho zväzu štátnych majetkov. Pôsobnosť týchto orgánov bude upravená štatútom. Ich činnosť by sa začala 1. januárom 1969. Týmto dňom sa na Slovensku zriadi tiež samostatné odborové riaditeľstvo Poľnohospodárskeho zásobovania a nákupu. Počíta sa pritom s tým, že dnešné nákupné a zásobovacie závody na okresoch sa postupne pretvoria na podniky. Obdobne sa uplatní vplyv prvovýrobcov na činnosť STS v ich podnikových riadiacich orgánoch.

Podnikové zoskupenia ako napríklad združenie výrobcov ovocia, hrozna, zeleniny, vajec, oviec, jatočnej hydiny, teliat, ošípaných, združenia podnikov pre odbyt, zásobovanie, meliorácie družstvá a poľnohospodárske stavebné združenia, obstarania služieb a pod., nie sú ani na okresnej ani na ústrednej rovine samostatnými nositeľmi, reprezentantami ekonomických záujmov svojich členov voči štátnym orgánom. Tieto ich záujmy tlmočia a presadzujú príslušné zväzy, s ktorými budú preto tieto zoskupenia úzko spolupracovať. Podnikové zoskupenia majú charakter nadpodnikových služieb pre svojich členov. Ich spolupráca so štátnymi orgánmi bude mať technický a informačný charakter.

Vzťah samosprávneho a štátneho článku

V súčasnej etape je osobitne dôležité vyjasniť si postavenie a funkciu okresných článkov riadenia. Ide v prvom rade o účelnú deľbu práce medzi samosprávnym a štátnym článkom riadenia.

Okresný výbor Slovenského zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov plní významné úlohy spoločenského presadzovania prvovýrobcov a rozvoja poľnohospodárskej výroby v okrese, ako dôležitý článok v sústave orgánov Zväzu. Okresné výbory zväzu združujú družstevníkov a jednotlivo hospodáriacich roľníkov (cez ich spoločenstvá) a v úzkom styku so svojimi členmi budú signalizovať problémy družstevníkov a ostatných roľníkov a zúčastňovať sa na zabezpečovaní ich potrieb. Okresný výbor bude zároveň praktickým realizátorom činnosti Slovenského zväzu, pretože všetky významné opatrenia sa budú uskutočňovať cez okresné orgány.

Okresný výbor Slovenského zväzu ako člen okresného výboru Národného frontu zabezpečujú angažovanosť roľníkov na verejnom živote, ochraňuje ich sociálne záujmy a ako nezávislý orgán je partnerom štátnej správy v oblasti realizácie ekonomickej politiky v okrese. Z tohto postavenia okresného článku vyplýva, že bude navrhovateľom ekonomických opatrení, kvalifikovaným oponentom štátnej správy a ochrancom záujmov v oblasti ekonomickej, právnej, a v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch. Z poverenia svojich členských organizácií bude okresný výbor Zväzu poskytovať odborno-poradenskú službu a vplývať na činnosť organizácií poskytujúcich služby v oblasti výroby, spracovania a odbytu.

Z tejto činnosti vyplýva aj postavenie OV Zväzu voči JRD a JHR ako záujmového orgánu, bez podnikovej nadriadenosti.

Okresný výbor Zväzu, ako reprezentant spoločenských, sociálnych a ekonomických záujmov roľníkov na úrovni okresu, bude pracovať (rovnako ako ÚV Zväzu) v sústave dvoch komôr, v komore spoločenskej a hospodárskej.

Spoločenská komora zabezpečuje angažovanosť roľníkov v spoločenskom a verejnom živote a stará sa o sociálne a kultúrne potreby družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov.

Hospodárska komora bude realizovať výkon ekonomických funkcií Zväzu a presadzovať realizáciu podnikovo hospodárskych činností a odborne poradenských služieb z hľadiska rastu životnej úrovne družstevníkov a jednotlivo hospodáriacich roľníkov.

Pre štátne majetky, ktoré nebudú mať okresný článok budú odborne-poradenské služby v najširšom slova zmysle vykonávať priamo ich Hospodársky zväz v rozsahu na akom sa členské podniky vo Zväze dohodnú.

Moderná ekonomická politika nie je myslitelná bez primeraného vplyvu štátu na rozvoj poľnohospodárstva. Táto objektívna nevyhnutnosť vychádza zo súčasnej i výhľadovej situácie na svetových trhoch potravín, ktorá nie je priaznivá. Takýto prístup je dvojnásobne zdôvodnený v našich podmienkach nesebestačnosti v potravinách. Vzhľadom na veľkú rozmanitosť prírodných i ostatných výrobných podmienok a z toho vyplývajúcu diferenciáciu v pôsobení ekonomických nástrojov, bude účelné zabezpečiť potrebný vplyv štátu aj na úrovni okresu.

Okresný článok štátneho pôsobenia na rozvoj poľnohospodárstva by mal predovšetkým zabezpečovať realizáciu v hospodárskej politike štátu na zverenom úseku. V tejto súvislosti bude nielen koordinovať záujmy prvovýrobcov, podnikov služieb a spracovateľských organizácií, ale na návrh samosprávnych organizácií bude rozhodovať aj o oprávnenosti požiadaviek zväzových orgánov na necenové ekonomické nástroje a kontrolovať ich využívanie. Na požiadanie príslušných štátnych orgánov, prípadne z podnetu organizácií a jednotlivcov, vykonávať revízie v poľnohospodárskych podnikoch. Jednou z významných úloh zostanú ekonomické rozbory hospodárenia nielen v podnikoch, ale aj za územnú jednotku ako celok. Bude preverovať tiež návrhy na zmeny v zaradení podnikov do stanovištných jednotiek.

Deľba práce a z toho vyplývajúca delimitácia činnosti medzi okresným článkom štátneho riadenia a samosprávnymi orgánmi zväzov bude sa postupne konkretizovať a vykonávať tak, aby všetky súvisiace otázky sa doriešili najneskoršie do konca II. štvrťroka 1969. Potom dôjde na úrovni okresu k odčleneniu výkonu štátnych funkcií od samosprávnych funkcií podnikovo-hospodárskej sféry. V priebehu tohoto obdobia urobíme všetko, aby každý pracovník terajších okresných orgánov riadenia poľnohospodárstva dostal v novej organizácii svoje plné uplatnenie.

Koordináciu záujmov prvovýrobcov, podnikov služieb a spracovateľských podnikov by v každom okrese podľa požiadaviek zainteresovaných organizácií uskutočňovala koordinačná rada zástupcov ako poradný orgán štátneho článku v okrese. Vzorový štatút tejto rady vypracuje Poverenictvo SNR pre poľnohospodárstvo a výživu v súčinnosti so Slovenským zväzom družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov a Hospodárskym zväzom štátnych majetkov na Slovensku.

Jednotne za jednotu

Poverenictvo SNR pre poľnohospodárstvo a výživu a zúčastnení zástupcovia samosprávnych organizácií budú pri rozpracovávaní ďalších námetov na prehlbovaní ekonomickej sústavy riadenia i pri opatreniach organizačného charakteru vychádzať z toho, že jednotné riadenie poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu, vzájomné prepojovanie ekonomických záujmov, rozvíjanie kooperácie a integrácie organizácií a podnikov tohto komplexu, ktoré je spoločensky i hospodársky prospešné, budú všestranne podporovať.

Záverom chceme zdôrazniť, že cieľom tohto nášho Vyhlásenia je snaha konsolidovať pomery v poľnohospodárstve aj vo sfére organizácie riadenia. Želáme si, aby sa v budúcom období tvorivá iniciatíva a energia našich poľnohospodárskych prvovýrobcov, podnikov služieb i ďalších organizácií zameriavala predovšetkým na cieľavedomé zabezpečovanie úloh rozvoja poľnohospodárskej výroby ako hlavného predpokladu plynulého zásobovania obyvateľstva a rastu sebestačnosti republiky v potravinách. V priebehu rokov 1969 a 1970 sa budú v centrálnych štátnych i samosprávnych organizáciách rozvíjať práce nielen na formulovaní zámerov rozvoja poľnohospodárstva v rokoch 5. päťročnice, ale bude sa intenzívne pracovať aj na ďalšom zdokonalení ekonomickej sústavy riadenia poľnohospodárstva. Ekonomická sústava je základným rámcom aj pre prípadné námety postupu v organizačnom usporiadaní riadiacej sféry. Preto aj tieto otázky budeme rozpracovávať ako súčasť komplexných príprav pre rozvoj poľnohospodárstva v rokoch 1971—1975.

ROĽNÍCKE NOVINY, 10. októbra 1968, str. 3.

SMER, 14. septembra 1968, str. 3.

19/313/XI

LUDIA ZA MREŽAMI

Reportáž z najobávanejšej väznice na Slovensku

Leopold I. nastúpil na trón v roku 1657. V roku 1664 pri Nových Zámkoch porazil Turkov na hlavu. O päť rokov neskoršie dal tento panovník pri Váhu postaviť hrad, ktorý mal v tom čase najmodernejší obranný systém — Leopoldov. Od roku 1869 začala táto pevnosť slúžiť tým účelom, ktorým slúži dodnes. Stala sa väznicou, o ktorej pred niekoľkými rokmi kolovali najčudesnejšie chýry.

Keď sme nedávno cestovali bratislavským rýchlikom, z ktorého veľmi dobre vidieť leopoldovskú väznicu, ozval sa pri okne postarší pán s prešedivelými vlasmi. Hovoril svojmu malému vnukovi, že práve tam, v tom hrade, prežil najlepšie roky svojho života. Mnoho ľudí tu prežilo najlepšie roky svojho života. Vystriedalo sa tu niekoľko generácií. Niekoľko politických smerov a skupín. Jedna skupina dala zavrieť inú skupinu, aby sa vzápätí za ňou ocitla v Leopoldove aj ona. Bol tu Husák, Novomeský, Smrkovský, Pavel a ďalší. Boli tu známi i neznámi ľudia. Spolu s vrahmi, podpaľačmi a rôznymi inými živlami tu pracovali. Tu si odpykávali uložené tresty.

Dnes Leopoldov prestal už byť politickou väznicou. Posledných päťdesiatštyri politických väzňov odišlo pri májovej amnestii. Zostal tu síce Potrok a niekoľko ďalších príslušníkov POHG, ale ostatní vězni sa však už grupujú z rôznych skupín kriminálnikov. V máji odišiel z Leopoldova aj známy prominent tzv. „slovenského štátu" Šaňo Mach. „Odkrúcal" si tu posledné zvyšky trestu. (Bol odsúdený na doživotie, trest mu zmenili na dvadsaťpäť rokov a z nich odsedel dvadsaťdva rokov.) V Leopoldove si ho pamätajú ako väzňa, ktorý ani raz neporušil predpisy. Keď sme sa pozreli do záznamov ostatných, bolo tam tých väzenských priestupkov neúrekom. Veľmi ťažko si na väzenské prostredie zvykal Richard Slánsky. A právom, pretože sa sem dostal nevinne.

Vstupná brána Leopoldova nikoho neuchváti, ani neočarí. Neočarila ani nás. Ale očarilo nás — ak je to správny výraz — prijatie u zástupcu náčelníka majora Rudolfa Vrábela. Správal sa k nám tak príjemne, že sme sa cítili ako na nejakej tlačovej porade.

Väzenský režim

Zákon číslo 59 rozdelil väznice u nás na tzv. nápravno-výchovné skupiny. Sú tri. Najprísnejšia je tretia nápravno-výchovná skupina. Takáto je aj v Leopoldove. Platia tu najprísnejšie predpisy. A to z jednoduchého dôvodu, sú tu vězni, ktorých delikty sú najviac spoločensky nebezpečné. Podľa toho vyzerá aj režim. Vězni sú prísne strážení. Návštevu rodinných príslušníkov alebo známych môžu prijať len raz za pol roka na hodinu. Listy môžu písať len raz za dva týždne. Ale tento režim umožňuje väzňom s dobrým správaním rôzne úľavy. Napríklad odsúdení, ktorí majú za sebou aspoň polovicu trestu a slušne sa správajú, môžu dostať sedem až pätnásťdňovú dovolenku a stráviť ju pri rodine. V Leopoldove to praktizujú už dlhšie. Majú s tým dobré skúsenosti. Iba raz sa stalo, že v roku 1959 sa chlapík nevrátil v stanovenom termíne. Neskôr ho našli u jednej ženy v Prahe a doviedli späť.

Účelom našich nápravno-výchovných ústavov je nielen izolácia nebezpečných zločincov, ale aj ich prevýchova, ktorá by im mala po odpykaní trestu umožniť hladký návrat do normálneho života. Preto okrem strážnikov zamestnáva aj vychovávateľov, pedagógov a psycho-

lógov. Väzni, ktorí prežili dlhší čas vo väzení a majú krátko pred vypršaním trestu, dostávajú sa do osobitnej budovy, do tzv. výstupného oddelenia. Tu ich zoznamujú s novosťami, ktoré sa stali vonku, chodia s nimi na vychádzky do okolia. Takto ich pripravujú na život vonku, aby trážka s novou skutočnosťou nebola príliš prudká. Mnohí odsúdení majú strach, sú celkom bezradní, lebo nevedia, ako sa uplatnia na slobode.

Major Rudolf Vrábel nás zoznámil s denným režimom vo väznici. Budíček je o šiestej a do piatej je čas na úpravu lôžka, ranná toaletu, raňajky. O piatej nastupujú väzni do práce v niektorom zo závodov. Len pre zaujímavosť spomeniem, že bratislavské Elektrotechnické závody, ZVL Kysucké Nové Mesto, Drevinu Turany – tu vyhotovili slovenskú kolibu, ktorá tak veľmi upútala návštevníkov Svetovej výstavy v Montreali. Po obede je voľno. Odsúdení ho využívajú na rôznu záujmovú činnosť, sledujú televíziu, alebo čítajú dennú tlač, ktorú si objednali. Dostáva sa sem aj náš Smer. Videli sme na nástenke titulnú stránku nášho sobotného čísla s pozdravom Matici slovenskej.

Amnestia s čiernou zástavou

Lenže nie je tu všetko ideálne a ľahké, ako by sa azda zdalo. Zišli sa tu ľudia rôznych typov, rôznych povah. Zišli sa tu zločinci, vrahovia. Pracovať s takýmito ľuďmi je ťažko. Často sa prehrešujú proti väzenskému poriadku. Ak ich potrestajú umiestnením do samotky, mávajú záchvaty zlosti o zúrivosti. Častokrát len preto, že nedostanú cigarety, rozbijú zariadenie, podpália slamník, alebo vyhlásia hladovku. Práve v čase, keď sme boli vo väznici, jeden z odsúdených vyliezol na strechu a presedel tam celú noc. Rozprávali sme sa s ním. Volá sa Ján K., je z Prahy a má dvadsaťdva rokov. Odsúdili ho za krádež.

– Prečo ste vyliezli na strechu...?

– Za to, že som nesúhlasil s ich prevýchovou. Tu musíš byť človek len ticho, – hovorí pomaly, ležérne. Telo má potetované rôznymi výjavmi. Dokonca, keď v jednom okamihu privrel oči, uvidel sme na jeho viečkach vytetované slová: SPIM.

– A aká je tu prevýchova?

– Žiadna. Každý si ju vysvetľuje podľa svojho...

Prípady podobného správania sa a reagovania ako u Jána K. sú tu celkom bežné, hovoria vychovávatelia. Práve pred amnestiou vyliezol jeden z väzňov na vysoký továrenský komín a vyvesil tam bielu zástavu v domnienke, že chýry o prešírokej demokracii, ktoré preniknú aj sem, dajú dôvod na všeobecnú amnestiu. Zliezol odtiaľ až po šestnástich hodinách, totálne vyčerpaný. Museli ho odniesť na nosidlách. Po vyhlásení amnestie boli mnohí sklamaní, že sa netýkala aj ich.

Rozhovory bez bohov

Ani vo sne nás nenapadlo, že sa niekedy dostaneme do cel najnebezpečnejších kriminálnikov. V týchto celách, bez kontaktu so svetom, trávia dni a noci väzni, ktorých sem určil súd na základe rozsudku. Takáto cela sa skladá z dvoch postelí, dvoch stoličiek, jedného stola a záchodovej misy. Pri vstupe príslušníka sa obidvaja väzni postavia do pozoru a hlásia sa menom. Ako na vojne. Ale na slamníkoch, ktoré sú nevetrané už niekoľko rokov, nemôžu cez deň ležať. Je to priestupok voči väzenskému poriadku.

Nie je ani trochu ľahké sedieť osamote s dvoma väzňami, ktorí majú za sebou všeličo.

– ,Čo sedíte?

– Ale, to nestojí za reč.

– Ale predsa?

– Podpálil som fabričku, – bez mihnutia oka odpovedá väzeň.

– A to len tak z ničoho nič, zo zábavy?

– Nenávidím! Z nenávisti. Nenávidím všetkých, aj tento režim.

– Koľko ešte máte sedieť?

– Ešte päť rokov a niečo.

– Tešíte sa na slobodu?

– Ani nie.

Kusé otázky, kusé odpovede. Srdce väzňa nepozná ľútosť nad sebou. Chápe okolitý svet ako priateľ, chápe uniformy okolo seba ako nutné zlo. Pravdu má on a nikto iný.

Jeden z väzňov nám vytiahol spod slamníka Všeobecnú deklaráciu ľudských práv. Druhý „spieval" o švédskych väzniciach. V izolačke je smutno. Jeden druhému hovorí o svojich dobrodružstvách, o rodine, o známych. Robia si plány, čo potom, keď vyjdú na „čistý vzduch".

– Tešíte sa na to, keď sa zasa budete môcť prechádzať so svojím dievčaťom po nábreží Dunaja? – pýtame sa Bratislavčana, ktorý tu sedí okrem iných činov aj za to, že chcel ujsť na Západ.

– Nie. Pokúsim sa znovu ujsť.

Spomíname si na nedávne vyhlásenie ostravských kriminálnikov, čo sme zaznamenali ako ojedinelý akt v dejinách kriminalistiky. Títo vyhlásili, že nebudú kradnúť, aby nestažovali situáciu u nás. Pochopili. Aj títo ľudia dokážu všeličo pochopiť. Nie každý, kto je v Leopoldove, je kriminálnik od narodenia. Mnohých k trestným činom donútila situácia, nezdravé pomery v rodine, život i ďalšie kritériá, podmieňujúce zločinnosť. Preto nás prekvapila odpoveď tohto Bratislavčana, že keby videl, možno neujde.

Sú tu aj takí, ktorí sa zamýšľajú nad svojimi činmi, ľutujú ich a svojou prácou sa snažia dokázať, že nie sú takí zlí, ako hovorí trestný register. Je tu hodne ľudí takých, aj onakých. Niekoľko vychovávateľov ich má dostať zo šikmej na rovnú plochu, ale na jedného pripadá viac ako sto väzňov. Sto rôznych pováh, sto rôznych trestných činov. Tu nepomôže Makarenko, ani Komenský.

Vrahovia vedia plakať

V Leopoldove je 268 vrahov. Stretli sme sa s dvomi. Ján A. z Prahy, narodený v roku 1939, vyšiel 11. júna 1958 vodiča z povolania Antona Bolichára z Václavského námestia na odľahlé miesto a tam ho pištoľou francúzskej výroby, kalibru 7,65, zastrelil. Ukradol mu osobné doklady a päťsto korún.

Jozef M., narodený v roku 1944, navštívil 9. augusta 1962 v Prahe svoju matku. Pri návšteve ju dvakrát udrel sádrovou soškou po hlave a keď pod údermi padla na posteľ a začala kričať, Jozef M. k nej priskočil a zaškrtil ju. Potom prehľadol byt a ukradol dvesto korún.

Pýtali sme sa oboch na pohnútky ich činu. Prvý – Ján A. – povedal: – To viete, bol som mladý, túžba po dobrodružstve, hodne chlastu, hodne dievčat. V ten júnový večer sme boli dvaja. Môj kamarát sa prihlásil, mňa chytili o štrnásť dní. Odsúdili ma na dvadsaťpäť rokov.

– Čo budete robiť, až raz odtiaľto vyjdete?

– Teším sa na chvíľu, keď vyjdem. Chcel by som už konečne žiť ako človek. Desať rokov, čo som tu, som nežil.

Jozef M. na našu prvú otázku neodpovedal.

– Nepýtajte sa, nechcem o tom rozprávať... – a odvrátil hlavu. Zdalo sa nám, že sa mu v očiach zaleskli slzy. Že by ľutoval svoj čin, svoj skazený život? Ktovie. Potom sme sa s nimi rozprávali o pomeroch vo väznici. Sťažovali sa na všeličo. Boli to otrasné slová o tom, ako väzni jedia dróty, lyžičky, natierajú si atramentovou ceruzkou oči, ako ich príslušníci bijú, ako ich nepovažujú vôbec za ľudí. Úprimne sme ich ľutovali. Avšak museli sme si zmeniť názor, keď sme vypočuli vychovávateľov a ostatných väzňov, ktorí sa od nich dištancujú a odsudzujú ich.

– Taký teraz robí zo seba tepiteľa, – hovoril nám bývalý dôstojník z východného Slovenska. V Leopoldove robí chodbára. – Ale kým bol na slobode, mrzačil a zbíjal ľudí, vraždil. Teraz chce, aby ste ho ľutovali. No keby ste sa boli stretli vonku, pre jednu cigaretu vám rozbije tvár. Sú to asociálne živly, zločinci.

Väzni sú aj zárobkove činní. Nie je žiadnym tajomstvom, že niektorý z nich zarába aj vyše dvoch, niektorý aj vyše troch tisíc. Kde však idú tieto peniaze?

Jeden z väzňov nám ukazoval výplatnú pásku. Zhruba dvetisícdvesto korún. Domov na deti mu posielajú šesťsto korún, on dostáva tridsať korún vreckového, aby si mohol kúpiť cigarety, malinovku alebo keksy a ostatné peniaze berie štát ako udržovacie náklady. Tí, ktorí pracujú, musia zarábať aj na tých, ktorí žijú v izolačkách a nerobia celý deň nič. Preto za väzni pozerajú krivým okom na „kolegov" v izolačkách. Väzeň za tých dve alebo tritisíc korún vyprodukuje naozaj peknú prácu. Mnohých taká práca dokázala natoľko prevychovať, že im možno po odpykaní trestu naozaj povedať: Veľa šťastia! Ale pritom sa namakali, ale nič neziskali. Na slobode musia začať znova, s holými rukami.

INTERPELUJEME

Nedávno vláda rozhodla o tom, že správa väzníc prechádza z pôsobnosti Ministerstva vnútra pod Ministerstvo spravodlivosti. V rozhovoroch s vychovávateľmi i niektorými väzňami sme dospeli k zhodnému názoru. Také pomery, aké sú napríklad v Leopoldove, v žiadnom prípade neprispievajú, alebo len ťažko môžu prispieť k prevýchove väzňov. Na základe rozsudkov prichádzajú do Leopoldova, tretej nápravno-výchovnej skupiny väzni, s určitým počtom rokov, bez toho, aby sa diferencoval ich trestný čin. Tak sa stáva, že v Leopoldove sa v cele alebo v oddelení stretáva vrah s defraudantom, psychopat s človekom, ktorý je ešte normálny. Dochádza k sebaohrozovaniu spoluväzňov na životoch. Preto sa pýtame teraz už Ministerstva spravodlivosti:

1. Či by nebolo rozumnejšie doplniť zákon č. 59, ktorý rozdelil väznice na tri nápravno-výchovné skupiny, v tom zmysle, aby sa upravil na základe diferencovanosti trestných činov. Hodne by sa tým uľahčila práca vychovávateľom, ktorí teraz majú v práci vyše 100 väzňov, s rozličnými spáchanými trestnými činmi. Doterajšia situácia a platnosť spomínaného zákona prácu vychovávateľov veľmi sťažuje a nijako nezlepšuje prevýchovu väzňov a ich prípravu pre vstup do civilného života. Predkladáme na zváženie:

a) nebolo by lepšie, keby existovali väznice, v ktorých by sa grupovali väzni s tými istými priestupkami proti zákonu?
b) nebolo by lepšie doplniť väznice kvalifikovanými vychovávateľmi vyberanými na základe schopností a pedagogických skúseností?

DUŠAN KONČEK
DUŠAN KLEIMAN

Snímky: J. MAJERSKÝ

SMER, 14. septembra 1968, str. 3.